

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA SOLIQLARNING AHAMIYATI

Kenjayeva Sabohat Safarovna

Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti 2 – bosqich talabasi

sabohatkenjayeva2004@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada soliqlarning iqtisodiyotni qanday qilib taribga solishi mumkinligi to'g'risida so'z boradi. Avvalombor, men soliqlarning qanday paydo bo'lganligi va qaysi davrda, qay hududda qanday turdagi soliqlar bo'lganligi va davlat uni aholidan qanday tartibda undirganligi to'g'risida ma'lumotlar keltirib o'taman. So'ng esa, soliqlarning ahamiyati bugungi kunda qanday ekanligi va ular qanday vazifalarni bajarayotganligi, shu bilan birga ularning har xil turlari to'g'risida ma'lumotlar beraman.

Kalit so'zlar: soliq tizimi, soliq solish, soliq yuki, buxgalteriya hisobi, ijtimoiy himoya, sog'liqni saqlash, soliq to'lovchi, stavkalar, soliq majburiyatlari, daromad solig'i, ish haqi solig'i, korporativ soliq, savdo solig'i, mulk solig'i, tarif, ko'chmas mulk solig'i.

THE IMPORTANCE OF TAXES IN REGULATING THE ECONOMY

ANNOTATION

This article talks about how taxes can make the economy go bad. First of all, I will give information about how taxes appeared and in which period, in which region, what types of taxes were there, and in what order the state collected them from the population. Then, I will give information about the importance of taxes today, and what tasks they perform, as well as their different types.

Keywords: tax system, taxation, tax burden, accounting, social security, medicare, taxpayer, rates, tax liability, income tax, payroll tax, corporate tax, sales tax, property tax, tariff, real estate tax.

ЗНАЧЕНИЕ НАЛОГОВ В РЕГУЛИРОВАНИИ ЭКОНОМИКИ

АННОТАЦИЯ

В этой статье рассказывается о том, как налоги могут ухудшить экономику. Прежде всего дам информацию о том, как появились налоги и в

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

какой период, в каком регионе, какие виды налогов существовали и в каком порядке государство собирало их с населения. Затем я дам информацию о значении налогов сегодня и о том, какие задачи они выполняют, а также о разных их видах.

Ключевые слова: налоговая система, налогообложение, налоговое бремя, бухгалтерский учет, социальная защита, здравоохранение, налогоплательщик, ставки, налоговое обязательство, налог на прибыль, налог на заработную плату, корпоративный налог, торговый налог, налог на имущество, тариф, налог на недвижимость.

“Soliqlar - bu madaniyatli jamoalar madaniyatli qolish imkoniyati uchun to‘laydigan narxdir.”¹

Ma’lum bo‘lgan birinchi soliq tizimi Qadimgi Misrda miloddan avvalgi 3000 – 2800 yillarda, Qadimgi Misr Qirolligining Birinchi sulolasi davrida bo‘lgan. Soliq solishning eng qadimgi va eng keng tarqalgan shakllari korvée va ushr edi . Korvee soliqning boshqa shakllarini to‘lash uchun juda kambag‘al dehqonlar tomonidan davlatga beriladigan majburiy mehnat edi. Fir’avn ikki yilda bir marta shohlik bo‘ylab sayohat uyushtirib, xalqdan ushr yig‘ishini o‘sha davrdagi yozuvlar tasdiqlaydi. Boshqa yozuvlarga ohaktosh parchalari va papiruslardagi don omborlari misol bo‘ladi. Erta soliqqa tortish Bibliyada ham tasvirlangan. Ibtido kitobida (47-bob, 24-oyat - Yangi xalqaro versiya) shunday deyilgan: “Ammo hosil kelganda, uning beshdan bir qismini Fir’avnga bering . Qolgan beshdan to‘rt qismini dalalar uchun urug‘ va oziq - ovqat sifatida saqlashingiz mumkin”. Samg‘aritr - Vedik matnlarida soliq yig‘uvchi uchun tilga olingan ism. Xet imperiyasining poytaxti Xattushada g‘alla atrofdagi yerlardan soliq sifatida yig‘ilib, shohning boyligini ko‘rsatish uchun siloslarda saqlanardi.

Fors imperiyasida tartibga solinadigan va barqaror soliq tizimi miloddan avvalgi 500 yilda Buyuk Doro I tomonidan kiritilgan; Fors soliq tizimi har bir satrapiyaga moslashtirilgan. Turli vaqtlarda imperiyada 20 dan 30 gacha satrapiyalar bo‘lgan va ularning har biri taxminiy mahsuldorligiga qarab baholangan. Satrapning zimmasiga tushgan mablag‘ni yig‘ish va uning xarajatlarini chegirib tashlagandan so‘ng uni xazinaga jo‘natish mas‘uliyati edi. Turli viloyatlardan talab qilinadigan miqdorlar ularning iqtisodiy salohiyatini yorqin tasvirlab berdi. Masalan, Bobil eng

¹ Albert Bushnell Xart. <https://www.linkedin.com/pulse/25-inspirational-quotes-taxes-miguel-angel-palma/>

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

yuqori miqdor va hayratlanarli mollar aralashmasi uchun baholandi; 1000 talant kumush va qo'shin uchun to'rt oylik oziq - ovqat. Oltinlari bilan mashhur bo'lgan Hindiston 4680 talant kumushga teng bo'lgan oltin changini yetkazib berishi kerak edi. Misr o'z ekinlarining boyligi bilan mashhur edi; u Fors imperiyasining (keyinroq Rim imperiyasining) don ombori bo'lishi kerak edi va 700 talant kumushga qo'shimcha ravishda 120 000 o'lchov don bilan ta'minlashi kerak edi. Bu soliq faqat satrapiyalarning yerlari, ishlab chiqarish quvvati va o'lpon darajasiga qarab undiriladi edi.

Miloddan avvalgi 196 yilda Ptolemey V tomonidan chiqarilgan va uch tilda yozilgan "Rosetta tosh" soliq imtiyozi "tarixdagi eng mashhur dekodlash - ierogliflarning yoritilishiga olib keldi".

Rim Respublikasida jismoniy shaxslardan ularning umumiy mulkining baholangan qiymatining 1 foizdan 3 foizgacha bo'lgan miqdorida soliq undiriladi edi. Biroq, soliq yig'ishni osonlashtirish juda qiyin bo'lganligi sababli, hukumat uni har yili kim oshdi savdosiga qo'ygan. G'olib bo'lgan soliq dehqonlari (publikani deb ataladi) soliq tushumlarini hukumatga oldindan to'lab, so'ngra, jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarni o'zlarida saqlab qolishgan. Publikachilar soliq tushumlarini tangalarda to'ladilar, lekin soliqlarni boshqa almashuv vositalaridan foydalangan holda yig'ishdi va shu bilan hukumatni valyuta konvertatsiyasini o'zlari amalga oshirish ishlaridan ozod qildilar. Daromad to'lovi asosan hukumatga qarz sifatida ishlagan va u foizlarni to'lagan. Bu sxema hukumat uchun, shuningdek, publikani uchun foydali korxonaga bo'lsa - da, keyinchalik imperator Avgust tomonidan to'g'ridan-to'g'ri soliq tizimi bilan almashtirildi; shundan so'ng, har bir viloyat boylik uchun 1 foiz soliq va har bir kattalar uchun bir tekis stavka to'lashi shart edi. Bu muntazam aholini ro'yxatga olishga olib keldi va soliq tizimini boylikdan ko'ra ko'proq jismoniy shaxsning daromadiga soliq solishga o'zgartirdi.

Islom hukmdorlari zakot (musulmonlardan olinadigan soliq) va jizya (fath qilingan nomusulmonlardan olinadigan solig'i) o'rnatdilar. Hindistonda bu amaliyot XI asrda boshlangan.

Endi esa, soliqlar bugungi kunda qanday ahamiyat kasb etadi va qanday ular bilan bog'liq qanday o'zgarishlar sodir bo'lganligiga e'tibor qaratamiz. Dastavval, "Soliq o'zi nima?" degan savolga javob topish maqsadga muvofiq.

Soliqlar - mahalliy, mintaqaviy yoki milliy davlat organlari tomonidan jismoniy shaxslar yoki korporatsiyalardan undiriladigan majburiy badallar. Soliq

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

tushumlari davlat faoliyatini, shu jumladan, yo‘llar va maktablar kabi jamoat ishlari va xizmatlarini yoki ijtimoiy himoya va sog‘liqni saqlash kabi dasturlarni moliyalashtiradi.

Iqtisodiyotda soliqlar soliq yukini kim to‘lagan bo‘lsa, xoh u soliqqa tortiladigan tashkilot bo‘ladimi, masalan, biznesmi yoki biznes tovarlarining yakuniy iste‘molchilariga tushadi. Buxgalteriya hisobi nuqtai nazaridan ko‘rib chiqilishi kerak bo‘lgan turli xil soliqlar, jumladan, ish haqi solig‘i, federal va shtat daromad solig‘i va savdo soliqlari mavjud.

Soliq daromadlari davlat xizmatlari va hukumat faoliyati, shuningdek, ijtimoiy himoya va sog‘liqni saqlash uchun ishlatiladi. AQSH tarixi davomida soliq siyosati doimiy siyosiy munozaralar manbai bo‘lib kelgan.

Soliq soliq to‘lovchining daromadi yoki pulining bir foizini olish va hukumatga o‘tkazishni talab qiladi. Hukumat tomonidan olinadigan stavkalar bo‘yicha soliqlarni to‘lash majburiydir va soliq to‘lashdan bo‘yin tovlash - soliq majburiyatlarini qasddan to‘lamaslik - qonun bilan jazolanadi. (Boshqa tomondan, soliqdan qochish - soliq majburiyatini kamaytirish va soliqdan keyingi daromadni ko‘paytirish uchun qilingan harakatlar - mutlaqo qonuniydir.)

Aksariyat hukumatlar soliqlarni yig‘ish uchun agentlik yoki bo‘limdan foydalanadilar. Qo‘shma Shtatlarda bu funksiyani federal darajada Ichki daromad xizmati (IRS) amalga oshiradi.

Soliqlarning turlari

Bir nechta keng tarqalgan soliq turlari mavjud:

1. *Daromad solig‘i* - ishlab chiqarilgan daromadning shtat yoki federal hukumatga berilgan foizi.

2. *Ish haqi solig‘i* - sog‘liqni saqlash va ijtimoiy ta‘minot dasturlarini moliyalashtirish uchun uni xodim nomidan hukumatga to‘laydigan ish beruvchi tomonidan xodimning maoshidan ushlab qolingani foiz.

3. *Korporativ soliq* - federal dasturlarni moliyalashtirish uchun hukumat tomonidan soliq sifatida olinadigan korporativ foydani foizi.

4. *Savdo solig‘i* - ayrim tovarlar va xizmatlardan olinadigan soliqlar; yurisdiksiyaga qarab farqlanadi.

5. *Mulk solig‘i* - yer va mol - mulkning qiymatidan kelib chiqqan holda.

6. *Tarif* — import qilinadigan tovarlarga soliqlar; mahalliy tadbirkorlikni mustahkamlash maqsadida joriy etilgan.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

7. *Ko'chmas mulk solig'i* - o'lim vaqtida shaxsning mulkidagi mulkning adolatli bozor qiymatiga (FMV) qo'llaniladigan stavka; umumiy mulk shtat va federal hukumatlar tomonidan belgilangan chegaralardan oshib ketishi kerak

Soliq tizimlari turli mamlakatlarda turlicha bo'lib, jismoniy shaxslar va korporatsiyalar daromad olish yoki u yerda biznes yuritishdan oldin yangi hududning soliq qonunlarini sinchiklab o'rganishlari muhim.

Quyida sizlar bilan Qo'shma Shtatlardagi turli soliq holatlarini ko'rib chiqamiz. Umuman olganda, federal hukumat daromad, korporativ va ish haqi soliqlarini undiradi; davlat daromad va savdo soliqlarini undiradi; va munitsipalitetlar yoki boshqa mahalliy hukumatlar asosan mulk solig'ini undiradilar.

Daromad solig'i

Ko'pgina davlatlar singari, Qo'shma Shtatlarda progressiv daromad solig'i tizimi mavjud bo'lib, bu orqali soliq tushumlarining yuqori foizi yuqori daromadli jismoniy shaxslar yoki korporatsiyalardan kam daromadli shaxslardan ko'ra ko'proq yig'iladi. Soliqlar marjinal soliq stavkalari orqali qo'llaniladi.

Soliq to'lovchi to'laydigan marjinal soliq stavkasiga turli omillar ta'sir ko'rsatadi, jumladan, ularning ariza berish maqomi - birgalikda ariza berish, nikohda alohida ariza berish, yolg'izlik yoki uy xo'jaligi rahbari. Bir kishi qaysi maqomga ega bo'lsa, ular soliqqa tortilishini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Soliq to'lovchining daromad manbai ham soliqqa tortishda farq qiladi.

Ish haqi soliqlari

Ish haqi solig'i ish beruvchi tomonidan xodimning maoshidan ushlab qolinadi, u federal hukumatga sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot dasturlarini moliyalashtirish uchun pul o'tkazadi. 2024 - yilda xodimlar barcha ish haqi bo'yicha sog'liqni saqlash sohasiga 1,45 foiz va 2023 - yildagi 160,200 dollardan birinchi topgan \$168,600 uchun 6,2 foiz ijtimoiy ta'minotga to'laydilar.

Bitta hujjat topshiruvchi sifatida 200 000 dollardan ko'proq maosh oladigan har bir kishi (yoki birgalikda ariza topshirgan er-xotinlar uchun 250 000 dollar) sog'liqni saqlash sohasiga qo'shimcha 0,9 foiz to'laydi.

Ish haqi solig'i ham ishchi, ham ish beruvchining bir qismiga ega. Ish beruvchi yuqorida tavsiflangan ishchi qismini ham, ish beruvchi qismi uchun dublikat miqdorini ham o'tkazadi. Ish beruvchining stavkalari ish haqi bazasi chegarasiga qadar ijtimoiy sug'urta uchun bir xil 6,2 foiz va barcha ish haqi bo'yicha sog'liqni saqlash uchun 1,45 foiz. Shu sababli, jami o'tkazilgan 15,3 foiz.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

Ish haqi solig'i va daromad solig'i farq qiladi, garchi ikkalasi ham xodimning maoshidan ushlab qolinadi va hukumatga o'tkaziladi. Ish haqi soliqlari, ayniqsa, Ijtimoiy sug'urta va sog'liqni saqlash dasturlarini moliyalashtirish uchun mo'ljallangan.

O'z - o'zini ish bilan ta'minlovchi shaxs o'z - o'zini ish bilan ta'minlash soliqlari orqali ish haqi solig'ining ishchi va ish beruvchi qismining ekvivalentini to'lashi kerak, bu esa Ijtimoiy sug'urta va sog'liqni saqlash sohasini ham moliyalashtiradi.

Korporativ soliqlar

Korxonalar soliqlari kompaniyaning soliqqa tortiladigan daromadidan to'lanadi. Kompaniyaning soliqqa tortiladigan daromadini hisoblash bosqichlari:

2022-yil avgust oyida Amerika Qo'shma Shtatlari Kongressi 2022 - yilgi Inflyatsiyani pasaytirish to'g'risidagi qonunning bir qismi sifatida yangi 15 foiz korporativ soliqni qabul qildi. Bu yangi minimal soliq faqat uch yillik o'rtacha balans qiymati 1 milliard dollar va undan yuqori bo'lgan AQSh korporatsiyalariga taalluqlidir.

Sotish soliqlari

Savdo soliqlari xaridor tovar yoki xizmat uchun to'lovni amalga oshirganda savdo nuqtasida olinadi. Korxonalar mijozdan savdo solig'ini undiradi va mablag'larni hukumatga o'tkazadi.

Har bir shtat o'zining savdo soliqlarini amalga oshirishi mumkin, ya'ni ular joylashuvga qarab farq qiladi. Hatto shaharlar va tumanlar o'z shtatlarining soliq qoidalariga rioya qilishlari sharti bilan o'z tariflaridan foydalanishlari uchun joy mavjud. 2022 yilda eng yuqori o'rtacha shtat va mahalliy savdo solig'i stavkasi Tennessi shtatida 9,55 foizni tashkil qildi. Beshta shtat - Alyaska, Delaver, Montana, Nyu - Xempshir va Oregon - davlat savdo solig'iga ega emas edi, garchi Alyaska munitsipalitetlarga mahalliy savdo solig'ini undirishga ruxsat bergan.

Mulk solig'i

Qo'shma Shtatlardagi umumiy mulk solig'i - bu ko'chmas mulk solig'i. Ko'chmas mulk solig'ini hisoblash uchun millage stavkasi qo'llaniladi; u mulkning baholangan qiymatining har 1000 dollariga to'g'ri keladigan miqdorni ifodalaydi. Mulkning bahosi mahalliy hokimiyat tomonidan tayinlangan mulk baholovchisi tomonidan belgilanadi. Qayta baholash odatda har bir yildan besh yilgacha amalga oshiriladi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

Tariflar

Tarif - bu bir davlat tomonidan boshqa davlatdan olib kiriladigan tovarlar va xizmatlarga solinadigan soliq. Maqsad – boshqa davlatlardan import qilinadigan tovar va xizmatlar narxini oshirish orqali ichki xaridlarni rag‘batlantirish. Tariflarning ikkita asosiy turi mavjud: ob‘ekt turiga qarab qat‘iy belgilangan xarajat sifatida olinadigan qat‘iy to‘lov tariflari va ob‘ekt qiymatining foizi sifatida baholanadigan advalor tariflari. Tariflar siyosiy jihatdan qarama-qarshilikka olib keladi, siyosatlar maqsadga muvofiq ishlaydimi yoki yo‘qmi degan bahs - munozaralar mavjud.

Ko‘chmas mulk solig‘i

Ko‘chmas mulk solig‘i faqat qonun hujjatlarida belgilangan istisno chegarasidan oshib ketgan mulklardan undiriladi. 2024 - yilda federal istisno limiti 13,61 million dollarni tashkil etadi, bu 2023 - yildagi 12,92 million dollardan ko‘p.

To‘lanishi kerak bo‘lgan ko‘chmas mulk solig‘i soliqqa tortiladigan mol - mulkdan istisno chegarasini olib tashlagan holda hisoblanadi. Misol uchun, 15,7 million dollarlik mulk 2,09 million dollarga ko‘chmas mulk solig‘i bo‘yicha qarzdor bo‘ladi. Ko‘chmas mulk solig‘i stavkasi progressiv marjinal stavka bo‘lib, 18 foiz dan 40 foizgacha ko‘tariladi. Ko‘chmas mulk solig‘ining maksimal stavkasi 40 foizdan 1 million dollardan oshib ketgan ko‘chmas mulk qismidan undiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. “Taxation: The legal framework and its importance in the economy.”
<https://eiposgrados.com/eng/financial-management-blog/legal-framework-taxation>
2. “Tax”. <https://en.wikipedia.org/wiki/Tax#History>
3. “Taxes definition. Types, who pays, And why”
<https://www.investopedia.com/terms/t/taxes.asp>
4. “25 Inspirational Quotes About Taxes”
<https://www.linkedin.com/pulse/25-inspirational-quotes-taxes-miguel-angel-palma/>